

REMISSYTTRANDE

2024-12-02

Dnr 0506/24

Er referens: U2024/01680

Remissyttrande över Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid (SOU SOU 2024:42)

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått rubricerade betänkande på remiss. Inom myndigheten finns Center mot våldsbejakande extremism (CVE). Centret har nyligen tilldelats ett regeringsuppdrag om att agera kontaktpunkt för myndigheter och andra beslutsorgan som fördelar offentliga medel eller på annat sätt granskar offentligt finansierade verksamheter. CVE kommer kunna bistå med fördjupade granskningar av verksamheter som kan antas ha kopplingar till våldsbejakande extremism eller andra antidemokratiska miljöer. Föreliggande remissyttrande utgår från CVE:s nya regeringsuppdrag.

Brå tillstyrker utredningens förslag.

Som utredningen belyser har folkbildningen stor betydelse för vår demokrati och vårt kulturliv. Samtidigt är det viktigt att komma tillrätta med det omfattande fusk som har uppdragats under senare år. Det behövs en bättre balans mellan folkbildningens frihet och möjligheterna att säkerställa att statsbidragen används ändamålsenligt.

Vi håller med utredningen om att självförvaltningsmodellen bör bibehållas men modifieras genom stärkt kontroll, uppföljning, utvärdering och transparens. Dels säkras det folkbildningens distans till politiska beslutsförsamlingar. Dessutom står Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna nära verksamheterna och har under lång tid byggt upp en sakkunskap på sina områden, vilket ger dem goda förutsättningar att fånga upp behov och öka deltagandet från underrepresenterade grupper. En avveckling av självförvaltningsmodellen skulle sannolikt inte heller minska risken för fusk och felaktigheter hos samverkansparterna, där problemet för närvarande är som störst.

Utredningen visar att studieförbunden har dålig insyn i vilka deras lokala samverkansparter är. Vi tillstyrker därför utredningens förslag att bidragsmottagare årligen ska redovisa sina samverkansparter och beskriva deras bidrag till verksamheten. En sådan redovisning skulle även underlätta CVE:s arbete enligt det nya regeringsuppdraget.

Brå ansluter sig till utredningens bifall för inrättandet av en central databas över statsbidragsmottagare inom civilsamhället, enligt förslag från Riksrevisionen och Statskontoret. När CVE nås av information rörande oegentligheter hos en bidragstagande organisation skulle ett sådant register göra det lättare att identifiera berörda beslutsorgan. Brå föreslår dock att databasen även omfattar regional och kommunal bidragsgivning.

Samtidigt är det viktigt att information rörande hur och varför uppgifter lagras når berörda bidragstagande organisationer. Vi ställer oss också bakom utredningens bedömning att det är angeläget att även ideella organisationer bereds möjlighet att ta del av kunskapsstöd, dels för att ges förutsättningar för att göra rätt, men även för att förebygga risker för att verksamheter bli utnyttjade som brottsverktyg.

Brå delar utredningens bedömning att demokrativillkoret i proposition 2023/4:119 bör omfatta samtliga förordningar som reglerar statsbidragsgivningen till civilsamhället, inklusive folkbildningen. Detta för att ”skapa bättre förutsättningar för likvärdiga bedömningar mellan olika bidragsgivande aktörer” (s. 429). Enhetlighet i tillämpningen av demokrativillkor i bidragsgivningen skulle också öka förutsättningarna för bidragssökande organisationer att förstå och uppfylla demokratikraven.

Breddning och ökad kontroll: Potentiell målkonflikt

Brå ställer sig bakom undersökningens ambition att locka nya och tidigare underrepresenterade grupper till folkbildningen. Utredningen för ett ingående och klokt resonemang kring behovet av att ”nä nya grupper och möta antidemokratiska tendenser” (s. 28). Brå vill särskilt lyfta utredningens resonemang kring vikten av att folkbildningsaktörer som mottar statsbidrag söker upp ”miljöer där anti-demokratiska samtal förs och i den miljön tydligt står för demokrati. Ska demokratin stärkas på lång sikt måste de samtal som sker i gränslandet präglas av personer med demokratiska uppfattningar. En folkbildning som vill bidra till demokrati måste söka sig till dessa samtal och där stå för det demokratiska samhällets värderingar” (s. 240).

Här vill Brå dock uppmärksamma en potentiell målkonflikt. Å ena sidan är det av stor vikt att granskningen av hur offentliga medel används i folkbildningen stärks. Å andra sidan är det viktigt att folkbildningsaktörer i större utsträckning befinner sig i dialog med antidemokratiska krafter och miljöer. Med tanke på att demokrativillkoren innebär en skärpning av kraven på bidragsuppburna civilsamhällesorganisationer, bör man beakta risken att en beröringsskräck uppstår gentemot miljöer som kan uppfattas som antidemokratiska. Det skulle i så fall riskera att försvåra arbetet med att nå nya målgrupper och folkbildningens demokratistärkande funktion. Som utredningen uttrycker saken: ”Med polarisering och segregation i samhället blir det än viktigare med deliberativa samtal som kan fungera som motvikt till hat, hot och desinformation” (s. 288). Ett sådant samtal blir verkningslöst om det enbart sker mellan människor som redan är övertygade demokrater.

Detta yttrande avges av tillförordnad generaldirektör Jonas Trolle efter föredragning av Fredrik Meiton. I beredningen har även Angelica Engström deltagit.

Jonas Trolle

Fredrik Meiton